

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยเริ่มมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2439 (วิเชียร ทวีลาภ 2521: 55) เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบุคลากร เพื่อให้บริการแก่สังคมทาง คำนวณสุขภาพอนามัย การศึกษาพยาบาลในอดีต กำเนิดขึ้นในโรงพยาบาลด้วยความต้องการที่จะ ได้นักเรียนไว้ช่วยให้บริการแก่ผู้ป่วยที่มารับการรักษาเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการศึกษาพยาบาลได้ เปลี่ยนไป ทั้งนี้ เพราะ บทบาทของพยาบาลขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางมากขึ้น ตามลักษณะ ของสังคมและความก้าวหน้าทางวิชาการ ทำให้พยาบาลมีหน้าที่หลายด้าน เช่น เป็นผู้ปฏิบัติการ ที่มีความสามารถทางคลินิก เป็นผู้บริหาร เป็นนักการศึกษา และนักวิจัย เป็นต้น (ปราณีต สวัสดิ์ศิโรตยา 2523: 7)

หลักสูตร เป็นโครงการการศึกษา ซึ่งอาจจัดขึ้นอย่างมีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบก็ได้ (Stake 1967: 4) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นที่พึงปรารถนา (Conley 1973: 341) แต่การสร้างหลักสูตรก็จำเป็นต้องอาศัย พื้นฐานหลายอย่างมาพิจารณาประกอบด้วยจึงจะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้น สามารถใช้ประโยชน์ ได้มากที่สุด

สังค อุทรานันท์ (2523: 1-2) อ้างถึง ไมเคิลลิส กรอสแมน และ สก็อต (John V. Michaelis, Ruth H. Grossman and Lloyd F. Scott) ว่า ได้แบ่ง พื้นฐานของหลักสูตรออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) อิทธิพลที่สืบเนื่องมาจากอดีต (2) ความ เปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน (3) ความรู้เกี่ยวกับเด็ก (4) จุดหมายปลายทางในอนาคต และในเรื่องเดียวกันก็ได้อ้างถึง แอส บอนดี และไวลส์ (Glens Hass, Joseph Bondi and John Willes) ว่า ได้กล่าวถึงพื้นฐานของหลักสูตรไว้ว่าขึ้นอยู่กับ (1) อิทธิพล ทางสังคม (2) พัฒนาการของมนุษย์ (3) ธรรมชาติของการเรียนรู้ และ (4) ธรรมชาติ ของเนื้อหาวิชา

จากอิทธิพลดังกล่าว หลักสูตรจึงไม่สามารถจะคงตัวอยู่ได้ตลอดไปจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะทางสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากในยุคปัจจุบัน หลักสูตรการศึกษาทุก – หลักสูตรรวมทั้งหลักสูตรวิชาชีพพยาบาล จึงมีความจำเป็นต้องเร่งรีบปรับตัวให้ทันกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การพัฒนาหลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญที่วงการศึกษาทัวไปกำลังให้ความสนใจอยู่ในขณะนี้

การพัฒนาหลักสูตร เป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับ การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายใน 2 ลักษณะ (สังค อุทรานันท์ 2523: 1) ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้มีความสมบูรณ์หรือเหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น อีกความหมายหนึ่ง เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานแต่อย่างใด หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาหลักสูตรก็คือ การสร้างหลักสูตร และการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้นนั่นเอง

การพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะใช้ในความหมายของการสร้างหลักสูตรหรือการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น ก็จะมีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานในลักษณะเดียวกันดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาหรือความจำเป็นต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลพื้นฐาน เช่น สภาพสังคม ผู้เรียน ประวัติการศึกษา
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อจะได้แก้ปัญหา หรือสนองความจำเป็นเหล่านั้น
3. เลือกเนื้อหาวิชา เพื่อ เป็นสื่อกลางที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนดไว้
4. นำหลักสูตร ไปใช้กับผู้เรียนตามวันเวลาที่กำหนดไว้
5. ทำการประเมินหลักสูตรว่าใช้ได้ผลดีเพียงใด มีสิ่งใดสมควรจะได้รับการแก้ไขปรับปรุง
6. ปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นวัฏจักร จึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตร สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการสร้างผลผลิตตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

หลักสูตร การศึกษา โดยทั่วไป มักจะมีการพัฒนาขึ้นมาจนถึงขั้นนำออกใช้ เมื่อใช้ไปไครยะหนึ่ง ก็จะมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรกันขึ้น แต่มักจะมองข้ามกระบวนการที่สำคัญอันหนึ่งคือ การประเมินหลักสูตรไปเสีย สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การประเมินหลักสูตรเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้ถูกจุดมากที่สุด โดยที่อาจจะเห็นว่า เป็นความยุ่งยากและสิ้นเปลือง ไปโดยไม่จำเป็น แต่ในสภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ การประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญมาก และควรจะได้กระทำเป็นประจำอยู่เสมอ ทั้งขณะกำลังสร้างหลักสูตร และภายหลังการนำหลักสูตรที่เสร็จสมบูรณ์แล้วออกใช้ ผลการประเมินจะช่วยให้การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นไปอย่างรวดเร็ว และตรงตามสภาพการณ์ปัจจุบันมากที่สุด (สวัสดิ์ ทองธิว 2524: 14-15)

หลักสูตร การศึกษาพยาบาลในประเทศไทย ได้รับการพัฒนาขึ้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 34 ปีแล้ว วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญมากในสังคม และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ปัจจุบันแม้จะมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่จัดสอนหลักสูตรวิชาชีพพยาบาล ทั้งส่วนที่เป็นของรัฐและเอกชน แต่ปริมาณผลิตพยาบาลที่ได้ก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทุกปี (อมร นนทสุต 2518: 37) ส่วนทางด้านคุณภาพก็ยังคงเป็นที่สงสัยกันอยู่ว่า พยาบาลที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาพยาบาลที่ได้สร้างขึ้นในระดัปล่าง ๆ นั้น สามารถปฏิบัติงานในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด เพราะแม้หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาด้วยความคาดหวังว่า เป็นความต้องการของสังคมเท่านั้น ด้วยยังไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่า หลักสูตร วิชาการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยได้รับการประเมินอย่างจริงจังมาก่อน จึงยังคงมีข้อบกพร่องอีกมากที่ยังไม่ถูกค้นพบ

หลักสูตร วิชาศัลยกรรมศึกษาพยาบาล ณ กรุงเทพมหานคร เป็นหลักสูตร 4 ปี ที่พัฒนามาจากหลักสูตร เดิมที่ใช้เวลาศึกษา 4 ปี 6 เดือน หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใหม่นี้ รวมเอาวิชาการพยาบาลชุมชน การศัลยกรรม เข้าไว้ด้วยกันกับวิชาการพยาบาลพื้นฐานทั่วไป และตัดทอนเนื้อหาวิชาที่ไม่

จำเป็นบางส่วนออกเสียบ้าง เพื่อให้ได้เจตพยานาดสำเร็จการศึกษาได้เร็วขึ้น มีความสามารถ ปฏิบัติงานได้กว้างขวางขึ้น สถาบันที่ทำการจัดสอนตามหลักสูตรนี้ เฉพาะส่วนที่สังกัดทบวง มหาวิทยาลัยมีอยู่ 5 แห่ง คือ (1) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2) ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี (3) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (4) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ (5) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น การจัตรายละเอียดคเนื้อหาวิชาในหลักสูตรของแต่ละแห่ง อาจจะไม่เหมือนกันทีเดียวนัก แต่การบริหารหลักสูตร คล้ายคลึงกัน หลักสูตรนี้ ตั้งแต่พัฒนาขึ้นมา ก็ยังไม่เคยได้รับการประเมินเลย จึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าผลผลิตจากหลักสูตร สามารถสนองความต้องการของสังคมได้มากน้อยเพียงใด

จากการ เล็งเห็นความสำคัญของการประเมินหลักสูตร และความสำคัญของวิชาชีพพยาบาลที่มีต่อสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้วิจัยในฐานะของอาจารย์ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จึงสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อหาแนวทางการประเมินหลักสูตรที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ และความต้องการการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ตามทัศนะของผู้รับผิดชอบ หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากร ของสถาบันที่จัดสอนตามหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ ทุกแห่งที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย คือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรวิทยาการศาสตรบัณฑิต
สาขาพยาบาลศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย

3. การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษา เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการประเมินหลักสูตร
วิทยาการศาสตรบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการณ์ หมายถึง ลักษณะหรือภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แนวทาง หมายถึง ข้อชี้แนะการกระทำ

การประเมิน หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบ เพื่อนำไปสู่
การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำใด ๆ โดยเปรียบเทียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

หลักสูตรวิทยาการศาสตรบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ หมายถึง หลักสูตรวิทยาการศาสตร
บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางการพยาบาล ใช้เวลาใน
การศึกษา 4 ปี จัดสอนอยู่ในสถาบันที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 5 แห่ง คือ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้รับผิดชอบหลักสูตร หมายถึง ผู้บริหารและ/หรือ กรรมการหลักสูตรวิทยาการศาสตร
บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้ทราบถึงแนวทางการประเมินหลักสูตร วิทยารักษศรบัณฑิต สาขาพยาบาลรักษศร หน่วยงานมหาวิทยาลัย ความคิดเห็นและความต้องการของผู้รับนิคชอบเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการประเมินหลักสูตร วิทยารักษศรบัณฑิต สาขาพยาบาลรักษศร ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย